

Вознюк О. Творчість як головний чинник людського здоров'я // Компетентнісний підхід до підготовки фахівців економічного та технічного профілю у ЗФПО: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2023 р.), м. Київ / за заг. ред. канд. пед. наук Ю.В. Ївженка, канд. філос. наук А.М.Сингаєвської. Київ: Четверта хвиля. 2024. 215 с. С. 115-116.

УДК 377

Олександр Вознюк,
доктор педагогічних наук, професор кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті, Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТВОРЧІСТЬ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ЛЮДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Аналіз наукової літератури щодо різних аспектів здоров'я дозволяє зробити висновок, відповідно до якого найбільш повно здоров'я як психофізіологічна й соціальна сутність характеризує стан функціонально-соматичної цілісності людського організму, що забезпечує повноту і різноманітність всієї множини його процесів.

А втрата здоров'я людським організмом проявляється як втрата ним зазначеного вище стану цілісності (когерентності) в результаті певних дій на організм з боку зовнішнього і/або внутрішнього середовища, що, відповідно до другого початку термодинаміки, призводить до підвищення ентропії, тобто до розпаду людського організму через неузгодженість біоритмів та функцій його клітин, органів і систем.

Цілісність людського організму виявляється також в тому, що на будь-який негативну дію зовнішнього середовища організм відповідає єдиною пристосувальною реакцією – стресом, результатом якого є різні хвороби (Г. Сельє). Стрес як найвідоміший феномен сучасного світу постає, перш за все, *інформаційним процесом* через те, що він є психофізіологічним "потрясінням" людського організму, зумовленим не стільки негативними (стресорними) подіями зовнішнього середовища, скільки психолого-світоглядним негативізмом самої людини. *За таких умов, хвороба у контексті перебігу інформаційних процесів активізується тоді, коли організм людини не може адекватно реагувати на зовнішні подразники саме в силу своїх психолого-світоглядних особливостей.*

Стрес на рівні основних психофізіологічних реакцій людини проявляється у вигляді емоцій, які постають інтегральною характеристикою людського організму, про що свідчить інформаційна теорія емоцій, згідно з якою емоція є реакція людини на дефіцит актуальної інформації: якщо людина відчуває дефіцит інформації щодо певної актуальної для неї події, то цей стан формує емоційну (орієнтовну, пошукову, стресову) реакцію, в якій задіяний цілісний організм.

Виходячи з інформаційної теорії емоцій можна стверджувати, що дефіцит інформації щодо зовнішнього світу є виразом ситуативної невизначеності, яка в людини породжує стресорний стан невпевності в сьогоднішньому і завтрашньому дні.

Хвороба, причина якої є зниження життєвого (енергетичного) тону людського організму, актуалізується завдяки стресам як тривалій нервово-психічній напрузі організму як наслідок інформаційної невизначеності щодо важливих для людини подій.

Висновок про те, що стрес постає головною причиною людських хвороб, поглиблюється аналізом фундаментального механізму існування сучасної людини, пов'язаний з формуванням *психологічних захистів як універсальних пристосувальних реакцій людини на стресогенне соціальне середовище*. Найбільш повно механізми психологічного захисту вивчені в контексті **теорії когнітивного дисонансу** яка засвідчує, що момент когнітивного дисонансу (коли людина стикається з двома протилежними і однаково важливими соціально-психологічними подразниками – когніціями) людина прагне звільнитися від амбівалентної (двоїстої) парадоксальної когнітивної ситуації за допомогою спотворення дійсності (що можна проілюструвати байкою про "зелений виноград"). Дві протилежні когніції, по-перше, не можуть мирно співіснувати одна з одною в "чорно-білій" свідомості людини з її двійковою "так-ні" логікою мислення. Саме для даної людини, що характеризується чорно-білим, біполярним мисленням, виникає зазначена проблема, пов'язана з когнітивним дисонансом. Людина, що характеризується біполярним мисленням, відкрита когнітивному дисонансу, оскільки така людина неспроможна оперувати протиріччями, що призводить до нездатності "*біполярної людини*" бачити протиріччя у реальному житті і оперувати протиріччями у процесі її мислення.

Важливо відзначити, що **процес когнітивного дисонансу має місце не тільки на логіко-поведінковому, психолого-світоглядному, а й на психофізіологічному і соматичному рівнях організму, що є причиною багатьох хвороб – психічних, психосоматичних, соматичних**. У фізіології когнітивний дисонанс виявляється у павлівському феномені "збивання мотивів" (конфлікту двох протилежних і однаково потужних мотивів поведінки), а також у випадку наявності двох протилежних один одному подразників (сигналів). Така ситуація є умовою виникнення неврозів, які виявляються у процесі боротьби суперечливих прагнень/мотивів людини.

Творчі люди здатні мислити парадоксально-багатозначним чином, і у процесі подолання когнітивної амбівалентності (подвійності) подій навколишньої дійсності здатні усувати конфлікт між протилежними когніціями шляхом їх поєднання в певній проміжній між ними когніції – нейтральній парадоксальній сутності. Цей акт відкритості до абсурду, парадоксу досягається завдяки творчому парадоксально-метаморфозному мисленню і світогляду, що виявляє дипластію як здатність інтегрувати протилежні сутності – поняття та психологічні стани.

Людська істота, що постає, говорячи мовою синергетики, "відкритою системою" і яка сприймає світ з повною довірою, поєднуючи полярні його аспекти, є творчою особистістю, оскільки, як засвідчують експерименти, люди з високим творчим потенціалом краще асоціюють поняття з протилежними значеннями, ніж з подібними). У контексті зазначеного важливо зазначити, що творчість як процес інтеграції контрастних і суперечливих сутностей і створення нових цілісностей (смислів), є головною рисою еволюційного механізму.

За таких умов, творчі люди можуть зберігати *психофізіологічний стан невизначеності*, володіючи можливістю рефлексувати, використовуючи одночасно кілька протилежних один по відношенню до одного ідей, понять, уявлень, психологічних, психофізіологічних станів. І, як наслідок, *творчі люди можуть сприймати і досліджувати такі відносини і зв'язки, які є недоступними для тих, хто схиляється до ясності і однозначності*. Творчість дозволяє людині долати негативні психологічні стани через здатність поєднувати протилежності, що кристалізує різнобічні цілісності, які виявляють синергетичний феномен системних властивостей цілого ("ціле більше частин"), що знижує ентропію середовищ і систем, підвищує життєвий тонус людини і зміцнює її імунітет/здоров'я.